

Jauns IFAC IESBA Starptautiskais profesionālu grāmatvežu ētikas kodekss

2019. gada 15. jūnijā stājās spēkā jaunais Starptautiskais profesionālu grāmatvežu ētikas kodekss (ieskaitot starptautiskos neatkarības standartus) (*International Code of Ethics for Professional Accountants, including International Independence Standards*), kuru izdod viena no Starptautiskās grāmatvežu federācijas (*International Federation of Accountants, IFAC*) neatkarīgām standartu izstrādes padomēm – Starptautiskā grāmatvežu ētikas standartu padome (*International Ethics Standards Board for Accountants, IESBA*).

Starptautiskais profesionālu grāmatvežu ētikas kodekss nosaka ētikas pamatprincipus, kas jāievēro profesionālajiem grāmatvežiem un revidentiem un kuri savukārt nosaka profesionālā grāmatveža paredzamo uzvedības standartu. Šīm profesijām ir raksturīga atbildība par rīcību sabiedrības interesēs — klienti, valdības, kreditori, darbinieki, investori un citas ieinteresētās puses pieņem lēmumus, balstoties uz grāmatvedības datu un finanšu informācijas patiesumu. Ētikas kodekss sniedz arī konceptuālas pamatnostādnes, kas nosaka profesionālā grāmatveža pienākumu identificēt, novērtēt un novērst apdraudējumus ētikas pamatprincipu ievērošanai un, ja nepieciešams, neatkarībai.

Ētikas kodekss ik pa laikam tiek pārstrādāts un papildināts. Jaunais 2018. gada Ētikas kodekss ne tikai ieguva vārdu «starptautiskais» savā nosaukumā, bet ir arī pilnībā pārrakstīts, salīdzinot ar 2016.

Jaunais 2018. gada Ētikas kodekss ne tikai ieguva vārdu «starptautiskais» savā nosaukumā, bet ir arī pilnībā pārrakstīts, salīdzinot ar 2016. gada redakciju.

gada redakciju. Darbs pie Ētikas kodeksa pārstrādes ilga kopš 2014. gada, un, veicot plašus pētījumus un aptaujas, IESBA secināja, ka vairākas ieinteresētās puses ir paudušas vēlmi, lai Ētikas kodeksā:

- tiktu skaidrāk nošķirtas prasības no vadlīnijām;
- būtu vieglāk orientēties, lai tiktu samazināts risks, ka lietotājs var neņemt vērā svarīgu materiālu;
- tiktu ietvertas neatkarības prasības;
- tiktu izmantoti vienkāršāki un īsāki teikumi.

Pēc četrus gadus ilga darba tapa jauns Ētikas kodekss ar uzlabotu struktūru, un tajā tika iekļauti jauni skaidrojumi revidentiem un grāmatvežiem ētikas un neatkarības jomā, piemēram, reaģēšana uz likumu un noteikumu neievērošanu, spiediens uz profesionālu grāmatvedi, lai tiktu pārkāpti ētikas pamatprincipi, pārskatītas neatkarības prasības attiecībā uz darbinieku ilglaicīgu saistību ar revīzijas klientu.

2018. gada Ētikas kodeksa redak-

cijā ir veiktas izmaiņas šādās jomās:

- uzlabotas konceptuālas pamatnostādnes — pieeja, kas nosaka profesionālā grāmatveža pienākumu identificēt, novērtēt un novērst apdraudējumu pamatprincipu ievērošanai un, ja nepieciešams, neatkarībai;
- pārskatīti «drošības pasākumi», kuri ir labāk saskaņoti ar apdraudējumiem profesionālo grāmatvežu ētikas pamatprincipu ievērošanai;
- jauna sadaļa par reaģēšanu uz likumu un noteikumu neievērošanu gan profesionālajiem grāmatvežiem algotā, gan profesionālajiem grāmatvežiem publiskajā praksē;
- jaunas un pārskatītas sadaļas, kas veltītas profesionālajiem grāmatvežiem algotā darbā saistībā ar informācijas sagatavošanu un iesniegšanu un spiedienu, lai tie pārkāptu ētikas pamatprincipus;
- stingrākas neatkarības prasības attiecībā uz darbinieku ilglaicīgu saistību ar revīzijas klientu;
- stingrākas prasības attiecībā uz pamudinājumu piedāvāšanu un pieņemšanu, ieskaitot dāvanas un viesmīlību, kas attiecas gan uz profesionālajiem grāmatvežiem algotā darbā, gan uz profesionālajiem grāmatvežiem publiskajā praksē;
- skaidri norādījumi profesionālajiem grāmatvežiem publiskajā praksē, ka noteiktie profesionālo grāmatvežu algotā darbā noteikumi attiecas arī uz tiem;
- jauni norādījumi, kas uzsver faktu un apstākļu izpratnes nozīmi, pielietojot profesionālu spriedumu;
- jaunas vadlīnijas, lai izskaidrotu, kā ētikas pamatprincipu ievērošana atbalsta profesionālā skepticisma izmantošanu revīzijas vai citos apliecinājuma uzdevumos.

Lai saprastu, kas ir profesionālie grāmatveži, Ētikas kodekss sniedz šādu terminu definīcijas:

Profesionāls grāmatvedis — persona, kas ir IFAC dalīborganizācijas biedrs.

Profesionāls grāmatvedis algotā darbā — profesionāls grāmatvedis, kas strādā tādās nozarēs kā tirdzniecība, rūpniecība, pakalpojumi, publiskais sektors, izglītība, bezpeļņas sektors vai regulatīvās vai profesionālās organizācijas, kas varētu būt darbinieks, darbuzņēmējs, partneris, direktors (vadošais vai nevadošais), īpašnieks vai brīvprātīgais.

Profesionāls grāmatvedis publiskā praksē — profesionāls grāmatvedis, kas strādā firmā, kura sniedz profesionālus pakalpojumus neatkarīgi no dalījuma pēc funkcijām (piemēram, revīzija, nodokļi vai konsultēšana). Šis jēdziens attiecas arī uz firmu, kurā darbojas profesionāli grāmatveži publiskā praksē.

Latvijā ir divi pilntiesīgie IFAC biedri — Latvijas Zvērinātu revidentu asociācija (LZRA) un Latvijas Republikas Grāmatvežu asociācija (LRGA), kuri ir tiesīgi izmantot IFAC IESBA Ētikas kodeksu, un kas nozīmē, ka abu asociāciju biedri ir profesionālie grāmatveži algotā darbā vai publiskajā praksē (uzņēmumi, kas sniedz grāmatvedības ārpakalpojumus, zvērinātu revidentu komercsabiedrības). Katra šo asociāciju biedra pienākums ir ievērot IFAC IESBA Ētikas kodeksa prasības un normas. Gan LRGA, gan LZRA darbojas Ētikas komitejas, kuru viens no darbības virzieniem ir skaidrot Ētikas kodeksā ietvertas normas saviem biedriem, ja būs tāda nepieciešamība.

Jaunā Ētikas kodeksa struktūra

Atšķirībā no 2016. gada redakcijas, kas saturēja sekojošas daļas:

- A daļa — Kodeksa vispārēja piemērošana;
- B daļa — Profesionāli grāmatveži publiskajā praksē;
- C daļa — Profesionāli grāmatveži algotā darbā;
- definīcijas.

Jaunā 2018. gada redakcija ietver atsevišķu daļu par pamatprincipiem un konceptuālām pamatnostādņēm, kā arī starptautisk-

Andrejs Ponomarjovs, Dr.oec.,
Latvijas Republikas Grāmatvežu asociācijas prezidents

Olga Molčanova, ACCA,
SIA Nexia Audit Advice sadarbības programmu koordinējošā partnere, Latvijas Republikas Grāmatvežu asociācijas valdes locekle, Starptautiskā sekretariāta vadītāja, LRGA sertificēta profesionāla grāmatvede

kus neatkarības standartus, kas ir piemērojami profesionālajiem grāmatvežiem, kas darbojas publiskajā praksē, sniedzot apliecinājuma pakalpojumus (auditorkompānijām):

1. DAĻA

Kodeksa, pamatprincipu un konceptuālo pamatnostādņu ievērošana
Ietver pamatprincipus un konceptuālas pamatnostādnes un ir piemērojama visiem profesionāliem grāmatvežiem

PROFESIONĀLI GRĀMATVEŽI ALGOTĀ DARBĀ

2. DAĻA

Profesionāli grāmatveži algotā darbā

Ietver papildu materiālus, kas attiecas uz profesionāliem grāmatvežiem algotā darbā, veicot profesionālās darbības

Šī daļa attiecas arī uz personām, kas ir profesionāli grāmatveži publiskajā praksē, veicot profesionālās darbības attiecībā pret uzņēmumu gan kā darbuzņēmējs, gan kā darbinieks vai īpašnieks

PROFESIONĀLI GRĀMATVEŽI PUBLISKĀJĀ PRAKSĒ

3. DAĻA

Profesionāli grāmatveži publiskajā praksē

Ietver papildu materiālus, kas attiecas uz profesionāliem grāmatvežiem publiskajā praksē, sniedzot profesionālus pakalpojumus

Starptautiskie neatkarības standarti

Sniedz papildu materiālus, kas piemērojami profesionāliem grāmatvežiem, kas darbojas publiskajā praksē, sniedzot apliecinājuma pakalpojumus:
4A. DAĻA – Neatkarība revīzijas un pārbaudes uzdevumos
4B. DAĻA – Neatkarība apliecinājuma uzdevumos, kas nav revīzijas vai pārbaudes uzdevumi

Vārdnīca

Piemērojama visiem profesionāliem grāmatvežiem

Kā redzams, Ētikas kodeksa daļas «Profesionāli grāmatveži publikajā praksē» un «Profesionāli grāmatveži algotā darbā» struktūrā mainījās vietām — tas tika izdarīts tādēļ, lai apkopotu visus ar profesionālajiem grāmatvežiem publikajā praksē saistītos materiālus un beigās iekļautu Starptautiskos neatkarības standartus, kas uz tiem attiecas (ja viņi sniedz apliecinājuma pakalpojumus).

Pamatprincipi

Kā jau minēts, grāmatvežu un revidentu profesijas atšķirīgā iezīme ir atbildība, ko tā uzņemas par darbībām ne tikai individuāla klienta vai darba devēja, bet arī visas sabiedrības interesēs, tādējādi profesionālam grāmatvedim savas darbības gaitā ir jāvadās pēc šādiem pamatprincipiem:

- 1. godprātība** — profesionālam grāmatvedim visās profesionālajās un ar uzņēmējdarbību saistītajās attiecībās ir jābūt patiesam un godīgam;
- 2. objektivitāte** — profesionāls grāmatvedis nedrīkst pieļaut, lai viņa profesionālos un ar uzņēmējdarbību saistītos spriedumus ietekmētu jebkādi aizspriedumi, interešu konflikti vai citu personu ietekme;
- 3. profesionāla kompetence un pienācīga rūpība** — pienākums pastāvīgi uzturēt savas profesionālās zināšanas un iemaņas tādā līmenī, lai nodrošinātu klientam vai darba devējam kompetentus profesionālos pakalpojumus, kas sniegti, sekojot līdzi prakses, likumdošanas un tehnikas attīstībai, kā arī rīkoties ar pienācīgu rūpību un atbilstoši spēkā esošo tehnisko un profesionālo standartu prasībām;
- 4. konfidencialitāte** — pienākums nodrošināt profesionālo un ar uzņēmējdarbību saistīto attiecību rezultātā iegūtās informācijas konfidencialitāti un iegūto informāciju neizpaust trešajām personām bez atbilstoša un īpaša klienta pilnvarojuma, izņemot gadījumus, kad profesionālam grāmatvedim ir juridiskas vai profesionālas tiesības vai pienākums to izpaust, kā arī neizmantojot šādu informāciju savās vai trešo personu interesēs;
- 5. profesionāla rīcība** — pienākums ievērot atbilstošo likumu un noteikumu prasības un atturēties no jebkādam darbībām, kas varētu diskreditēt profesiju.

Ētikas kodekss sniedz pieņemamā līmeņa definīciju, un tas ir līmenis, kurā profesionāls grāmatvedis, kurš izmanto saprātīgas un informētas trešās puses testu, varētu secināt, ka grāmatvedis ievēro pamatprincipus.

Visi Ētikas kodeksā noteiktie pamatprincipi vienādi attiecas uz visiem profesionāliem grāmatvežiem neatkarīgi no viņu iesaistīšanās algotajā darbā vai publiskajā praksē.

Uzlabotas konceptuālas pamatnostādnes

Ētikas kodekss sniedz konceptuālas pamatnostādnes, kas attiecas uz visiem profesionāliem grāmatvežiem un kas nosaka profesionāla grāmatveža pienākumu:

1. identificēt,
 2. novērtēt un
 3. novērst apdraudējumus ētikas pamatprincipu ievērošanai un, ja nepieciešams, neatkarībai.
- Piemērojot konceptuālas pamatnostādnes, profesionāls grāmatvedis:
- a) izdara profesionālo spriedumu;
 - b) seko līdzi jaunai informācijai un izmaiņām faktos un apstākļos;
 - c) izmanto saprātīgas un informētas trešās puses testu.

Apdraudējumu identificēšana

Apstākļi, kādos darbojas profesionāli grāmatveži, var radīt apdraudējumus pamatprincipu ievērošanai:

Jāatzīmē, ka gan ētikas pamatprincipi, gan apdraudējuma kategorijas nav mainījušās, salīdzinot ar iepriekšējo, 2016. gada redakciju (sk. tabulu).

Apdraudējumu novērtēšana

Ja profesionāls grāmatvedis konstatē apdraudējumus pamatprincipiem, viņš novērtē, vai šāds apdraudējums ir pieņemamā līmenī.

Ētikas kodekss sniedz pieņemamā līmeņa definīciju, un tas ir līmenis, kurā profesionāls grāmatvedis, kurš izmanto saprātīgas un informētas trešās puses testu (*reasonable and informed third party test, RITP*), varētu secināt, ka grāmatvedis ievēro pamatprincipus.

Ētikas kodekss paskaidro, ka RITP tests ir profesionāla grāmatveža apsvērums par to, vai tādus pašus secinājumus varētu panākt arī cita puse. Šāds apsvērums tiek ņemts no saprātīgas un informētas trešās personas viedokļa, kas apsver visus attiecīgos faktus un apstākļus, ko grāmatvedis zina vai varētu pamatoti sagaidīt, ka viņš zina, izdarot secinājumus. Saprātīgai un informētai trešajai personai nav jābūt grāmatvedim, bet tai jābūt atbilstošas zināšanas un pieredze, lai saprastu un objektīvi novērtētu grāmatveža secinājumu piemērotību.

Apdraudējumu novēršana

Ja profesionāls grāmatvedis konstatē, ka identificētie apdraudējumi pamatprincipiem nav pieņemamā līmenī, viņš novērš apdraudējumus,

Nr.	Apdraudējums	Piemēri profesionālam grāmatvedim algotā darbā	Piemēri profesionālam grāmatvedim publiskajā praksē
1.	Personiskās intereses — apdraudējums, ka profesionāla grāmatveža spriedumus vai rīcību neatbilstīgi ietekmē finansiāla līdzdalība vai citas intereses	<ul style="list-style-type: none"> profesionāls grāmatvedis saņem aizņēmumu no darba devēja organizācijas; profesionālam grāmatvedim ir pieeja uzņēmuma aktīviem, kurus iespējams neatbilstīgi lietot personīgām vajadzībām; darba devēja piegādātājs piedāvā profesionālam grāmatvedim dāvanu vai īpašo attieksmi 	<ul style="list-style-type: none"> profesionālam grāmatvedim ir tieša finansiāla līdzdalība klientā; profesionāls grāmatvedis nosaka tik zemu maksu, lai iegūtu jaunu uzdevumu, ka profesionālo pakalpojumu sniegšana var būt sarežģīta saskaņā ar piemērojamiem tehniskajiem un profesionālajiem standartiem; profesionālam grāmatvedim ir ciešas biznesa attiecības ar klientu; profesionālam grāmatvedim ir piekļuve konfidencialai informācijai, kuru var izmantot personīgam labumam; nozīmīgas kļūdas atklāšana, profesionālam grāmatvedim izvērtējot iepriekš sniegto profesionālo pakalpojumu rezultātus, ko sniedzis tās pašas profesionālu grāmatvežu firmas darbinieks, kurā strādā profesionāls grāmatvedis
2.	Pašizvērtējums — apdraudējums, ka profesionāls grāmatvedis neatbilstīgi izvērtē profesionāla grāmatveža vai citas personas, kura strādā tajā pašā grāmatvedības firmā vai darba devēja uzņēmumā, iepriekš izdarīto spriedumu, sniegto pakalpojumu vai veikto darbību rezultātus, uz kuriem profesionāls grāmatvedis paļaujas, izstrādājot spriedumu pašreizējās darbības vai pakalpojuma gaitā	<ul style="list-style-type: none"> profesionāls grāmatvedis, kas nosaka atbilstošu grāmatvedības uzskaiti uzņēmējdarbības apvienošanai pēc tam, kad viņš pats veicis iegādes lēmuma pamatā izmantoto efektivitātes pētījumu 	<ul style="list-style-type: none"> profesionāls grāmatvedis ir sagatavojis apliecinājuma ziņojumu par tādas finanšu sistēmas darbības efektivitāti, ko izstrādājusi pati firma; profesionāls grāmatvedis ir sagatavojis sākotnējos datus, kas ir izmantoti apliecinājuma uzdevuma aplūkojamā jautājuma pamatā esošo datu ģenerēšanai
3.	Aizstāvība — apdraudējums, ka profesionāls grāmatvedis atbalsta klienta vai darba devēja viedokli tādā mērā, ka tiek kompromitēta profesionāla grāmatveža objektivitāte	<ul style="list-style-type: none"> profesionālam grāmatvedim ir iespēja manipulēt ar informāciju prospektā vai pieteikumā, lai iegūtu labvēlīgu finansējumu 	<ul style="list-style-type: none"> profesionāls grāmatvedis veicina līdzdalības iegādi klientā; profesionāls grāmatvedis darbojas kā aizstāvis klienta vārdā tiesvedībās vai strīdos ar trešajām personām; profesionāls grāmatvedis, kas lobē likumus un normatīvos aktus klienta vārdā
4.	Familiaritāte — apdraudējums, ka ilgtermiņa vai savādākas ciešas attiecības ar klientu vai darba devēju liek profesionālam grāmatvedim solidarizēties šo personu interesēm vai būt pārāk pieļāvīgam attiecībā uz šo personu darbu	<ul style="list-style-type: none"> profesionāla grāmatveža, kas ir atbildīgs par darba devēja finanšu pārskata sagatavošanu, tiešais vai tuvais ģimenes loceklis, kas nodarbināts uzņēmumā, pieņem lēmumus, kas ietekmē uzņēmuma finanšu pārskatus; profesionālam grāmatvedim ir ilgstoša sadarbība ar personām, kas ietekmē uzņēmējdarbības lēmumu pieņemšanu 	<ul style="list-style-type: none"> profesionālam grāmatvedim ir tuvas vai tiešas ģimenesiskas attiecības ar kāda klienta direktoru vai amatpersonu; klienta direktors vai amatpersona vai arī darbinieks, kura amats piešķir attiecīgajai personai būtisku ietekmi uz darba uzdevuma aplūkojamo jautājumu, nesen ir darbojies kā darba uzdevuma atbildīgais partneris; revīzijas grupas darbiniekam ir ilglaicīga saistība ar revīzijas uzdevuma klientu
5.	Ietekmēšana — apdraudējums, ka profesionāls grāmatvedis nerīkojas objektīvi, jo pastāv faktiskais vai šķietams spiediens vai šķietams spiediens, tostarp mēģinājumi iegūt pārmērīgu ietekmi pār profesionālo grāmatvedi	<ul style="list-style-type: none"> profesionālam grāmatvedim vai viņa/ viņas tiešam vai tuvam ģimenes loceklim tiek izteikti draudi saistībā ar atbrīvošanu no amata vai pārcelšanu citā amatā, pamatojoties uz atšķirīgiem viedokļiem jautājumos par grāmatvedības principu piemērošanu vai veidu, kādā sagatavojama finanšu informācija; persona, kas cenšas ietekmēt profesionāla grāmatveža lēmumu pieņemšanas procesu, piemēram, attiecībā uz līgumu slēgšanu vai grāmatvedības principa piemērošanu 	<ul style="list-style-type: none"> profesionālam grāmatvedim draud ar noņemšanu no iesaistīšanās klienta uzdevumā vai ar atlaišanu no uzņēmuma sakarā ar domstarpībām par profesionālu jautājumu; profesionāls grāmatvedis izjūt spiedienu piekrist klienta vērtējumam, jo klientam ir lielāka pieredze attiecīgajā jautājumā; profesionāls grāmatvedis tiek informēts, ka plānotā paaugstināšana amatā nenotiks, ja grāmatvedis nepiekrīt neatbilstošai grāmatvedības uzskaitē; profesionālam grāmatvedim, kas ir pieņēmis nozīmīgu dāvanu no klienta, piedraud, ka šīs dāvanas pieņemšana tiks publicēta

vai samazina tos līdz pieņemamam līmenim:

- novērš apstākļus, tostarp intereses vai attiecības, kas rada apdraudējumus;
- piemēro drošības pasākumus, lai

samazinātu apdraudējumus līdz pieņemamam līmenim. Drošības pasākumi ir pasākumi, kas efektīvi samazina apdraudējumus atbilstībai pamatprincipiem līdz pieņemamam līmenim un kurus,

atsevišķi vai kopā, piemēro profesionāls grāmatvedis; drošības pasākumi ir atkarīgi no faktiem un apstākļiem;

- pārtrauc vai izbeidz konkrēto profesionālo darbību. ■